

Factsheet innovatiebeleid

Deze factsheet presenteert een aantal basisgegevens over kernthema's in het innovatiebeleid. We gaan eerst in op de ambities van het Nederlandse innovatiebeleid en de voortgang op de gestelde doelen. Vervolgens gaan we in op de verhouding tussen directe en indirecte overheidssteun voor R&D bij bedrijven. Daarna laten we zien hoe Nederland presteert in Europees perspectief en op accentverschillen in het innovatiebeleid tussen Nederland en andere landen. Tot slot geven we inzicht in de verschillen in R&D-uitgaven per provincie en tonen we dat het innovatievermogen binnen topsectoren zich op verschillende manieren uitspreidt over Nederland.

Uitgaven voor innovatiebeleid

In 2016 gaf de Nederlandse overheid 2,7 miljard euro uit aan steun voor innovatie. (Tabel 1). Hiervan werd 1,15 miljard euro uitgegeven als fiscale steun, en 1,2 miljard euro voor innovatierelevante onderzoeksuitgaven. Deze laatste post bestaat met name uit uitgaven van het (toenmalige) Ministerie voor Economische Zaken voor het bedrijvenbeleid (40%), het Toekomstfonds (14%), en innovatie relevante R&D voor energie en landbouw (15%) en de topsector-relevante uitgaven van Ministerie van OCW (24%).

Naast deze 2,7 miljard euro werd via de innovatiebox 1,4 miljard euro minder aan belasting geheven over winsten uit eerdere R&D- en innovatie-investeringen van bedrijven.

Tabel 1 Overheidssteun voor innovatie, inclusief innovatierelevante R&D uitgaven, in miljoenen euro's 2015-2021

	2014	2015	2016	2017**
Totaal innovatierelevante R&D uitgaven	1.136	1.122	1.189	1.111
Totaal uitgaven voor innovatie, niet zijnde R&D*	139	242	324	282
Fiscale instrumenten voor R&D en innovatie (vnl. WBSO)	1.046	1.010	1.154	1.216
Totale overheidssteun voor innovatie	2.321	2.374	2.667	2.609
Budgettair belang Innovatiebox	996	1.186	1.390	1.365

* schatting

** op basis van begroting

Bron: TWIN cijfers 2014-2020, 2015-2021.

Rathenau Instituut

Ambities en voortgang innovatiebeleid

Het Nederlandse innovatiebeleid heeft drie doelen:

- Nederland behoort in 2020 tot de top-5 van de kenniseconomieën van de wereld,
- Nederland geeft in 2020 2,5% van het bbp uit aan R&D, en
- Publieke en private partijen participeren in 2020 voor tenminste € 800 miljoen in Topconsortia voor Kennis en Innovatie, waarvan tenminste 40% gefinancierd door het bedrijfsleven.

Deze innovatie-ambities worden jaarlijks gemonitord. Tabel 2 laat de voortgang zien.

Tabel 2 Voortgang hoofddoelstellingen bedrijvenbeleid

Doelstelling	Indicator	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Top-5 in 2020	Positie op de Global Competitiveness Index (GCI)	7	5	8	8	5	4	4
2,5% in 2020	R&D-intensiteit (%)	1,90	1,94	1,95	2,00	2,00	2,03	-*
800 M€ in 2020	PPS-projecten (M€)	-*	-*	622	814	1020	1060	-*
waarvan 40% privaat	Privaat aandeel in financiering	-*	-*	35	44	48	48	-*

* gegevens niet beschikbaar

Bronnen: Rapportage bedrijvenbeleid 2017, CBS 2018

Rathenau Instituut

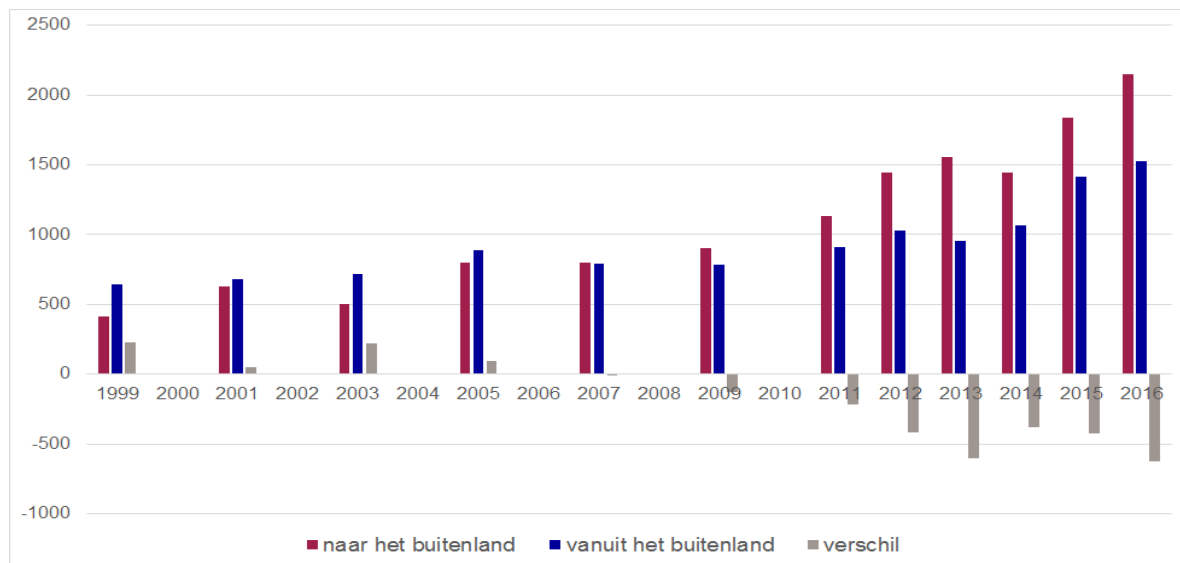
Drie van de vier doelstellingen voor 2020 zijn dus al behaald. Daarbij merken we op dat de positie van Nederland op lijsten zoals de GCI fluctueert en dat een top 4 positie in 2017 geen garantie is voor een top 5 positie in 2020.

De enige indicator waarop Nederland achterblijft is de R&D-intensiteit. Hoewel Nederland al een lagere doelstelling (2,5%) heeft dan Europees afgesproken (3%), als compensatie voor de dominantie van de dienstensector in Nederland, is er nog geen uitzicht op het behalen van deze doelstelling. Om deze doelstelling te behalen moeten de totale R&D uitgaven door overheid, bedrijven en overige financiers met ongeveer 5,5 miljard stijgen (Vennekens & Van Steen, 2017). Met name de private R&D-uitgaven blijven achter bij andere landen.

Er zijn grofweg drie manieren om de private R&D-intensiteit te vergroten. Ten eerste het verhogen van de R&D-uitgaven van bestaande bedrijven. Dat is tot op heden lastig gebleken en zal ook in de toekomst moeilijk te bereiken zijn met alleen generiek stimuleringsbeleid. De tweede manier is het zorgen voor nieuwe innovatieve bedrijvigheid. Via StartUp Delta en diverse regionale initiatieven wordt hier beleid op gevoerd. Het vergt echter een lange adem om zo de R&D-intensiteit te vergroten, veel startups redden het niet

Een derde manier is het verleiden van R&D-intensieve bedrijven om een R&D-vestiging in Nederland te openen. In onze publicatie *R&D goes global* (Deuten, 2015) laten we zien dat Nederlandse bedrijven steeds meer R&D geld in het buitenland uitgeven terwijl de buitenlandse investeringen in Nederland veel minder hard groeien. De meest recente cijfers laten zien dat deze ontwikkeling zich doorzet (figuur 1).

Figuur 1 Balans van inkomende en uitgaande R&D investeringen door bedrijven

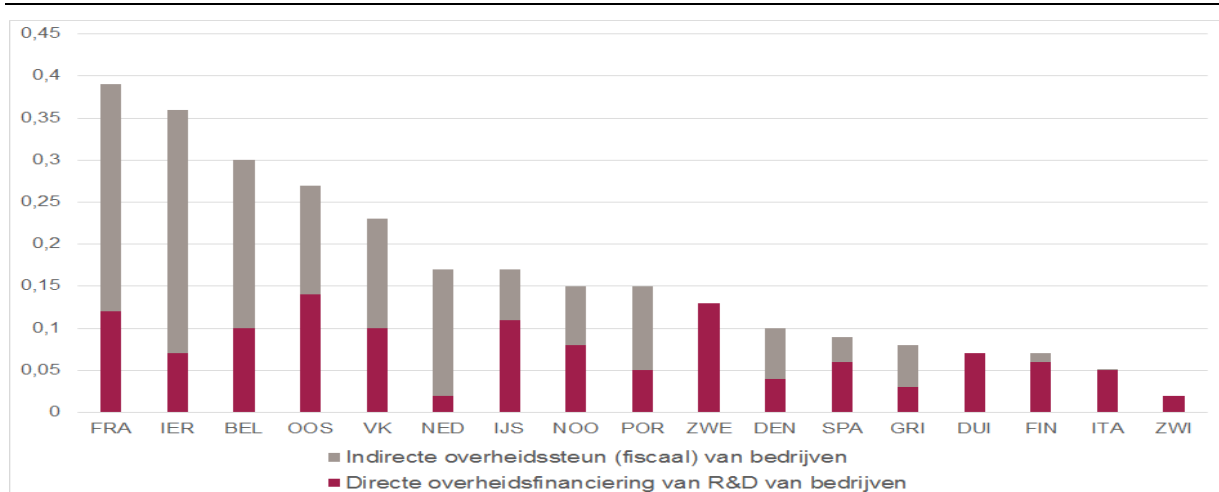
Bron: CBS. Bewerking door het Rathenau Instituut

Rathenau Instituut

Overheidssteun voor R&D bij bedrijven

De Nederlandse overheid probeert innovatie vooral te bevorderen door fiscaal beleid. Als we kijken naar de overheidssteun voor R&D van bedrijven, die bestaat uit directe financiële steun en indirecte fiscale steun, dan bevindt Nederland zich in de middenmoot. Maar het aandeel fiscale steun is in Nederland met 88% het hoogste van alle landen in de figuur. Hoewel het systeem van fiscale incentives volgens de OESO (2014) goed ontworpen is, is het volgens hen onvoldoende toegerust om meer ambitieuze innovatiedoelen te behalen en een rol te spelen in een innovatiebeleid dat gericht is op maatschappelijke uitdagingen. Zowel in het regeerakkoord als in de evaluatie van de topsectorenaanpak wordt de wens en noodzaak uitgesproken om het beleid sterker te richten op deze maatschappelijke uitdagingen.

Figuur 2 Directe en indirecte overheidssteun voor R&D van bedrijven, als % van het BBP, 2014

Bron: OESO (DataBrief MSTI 2017). Bewerking door Rathenau Instituut

Rathenau Instituut

Nederland in Europees perspectief

De Europese Commissie maakt jaarlijks jaar een vergelijking van de innovatiekracht van de lidstaten. Nederland is in Europa sinds twee jaar een zogenaamde innovation leader. Dat betekent dat Nederland bij de zes meest innovatieve economieën van Europa behoort. De andere vijf innovation leaders zijn Zweden, Denemarken, Finland, het VK en Duitsland.

Uit de jaarlijkse rapportage voor het Research and Innovation Observatory (RIO) van de Europese Commissie, een onderdeel van het Joint Research Center (JRC) dat input geeft voor de jaarlijkse landenspecifieke aanbevelingen, komen de belangrijkste sterktes en uitdagingen voor het Nederlands wetenschaps- en innovatiesysteem naar voren (Van den Broek, Deuten & Jonkers, 2017).

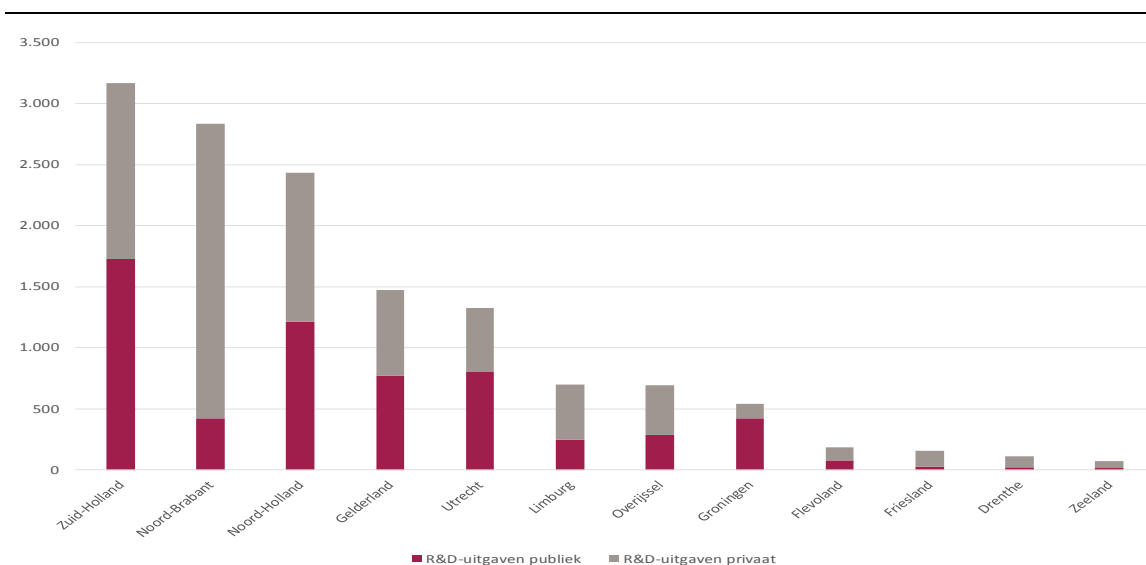
De belangrijkste sterkte van Nederland is de kwaliteit van de wetenschappelijke kennisbasis. De belangrijkste uitdagingen voor het Nederlandse wetenschaps- en innovatiebeleid zijn:

- Het vergroten van de private R&D uitgaven;
- Het behouden van de sterke kennisbasis van publieke kennisinstellingen onder druk van teruglopende overheidsfinanciering;
- Het verbeteren van kwaliteit en kwantiteit van human capital, m.n. op techniekgebied.

R&D-uitgaven naar provincie

Nederlandse regio's presteren goed op het gebied van innovatie. In Europa behoren ze tot de innovatieleiders [als dat de term is] of sterke innovatoren. Toch zijn er ook opvallende verschillen tussen regio's. Een van die verschillen zijn de publieke en private R&D-uitgaven per provincie. In onderstaande figuur zien we dat Zuid-Holland de meeste R&D-uitgaven kent, met een bijna gelijke verdeling tussen publiek (o.a. universiteiten, TNO en UMC) en privaat. In Noord-Brabant daarentegen domineren de private R&D-uitgaven (o.a. door ASML, Philips en NXP) en steken de publieke R&D-uitgaven daar schril bij af. Terwijl in de provincie Groningen de publieke R&D-uitgaven domineren en in de provincies Flevoland, Friesland, Drenthe en Zeeland in het geheel weinig aan R&D wordt uitgegeven.

Figuur 3 Publieke en private R&D-uitgaven per provincie

Regionale spreiding topsectoren

Door de ontvangers van subsidies in het kader van het topsectorenbeleid in kaart te brengen, krijgen we een beeld van de regionale spreiding van de topsectoren. We hebben dat gedaan voor de PPS-toeslag, de MIT-regeling en de TKI-projecten. Binnen de Topconsortia voor Kennis en Innovatie (TKI) werken publieke en private partners samen in onderzoek- en innovatieprojecten. De PPS-toeslag stimuleert deze samenwerking door een toeslag te geven op de private cash bijdrage van bedrijven aan de projecten. Deze toeslag wordt (via de TKI's) besteed bij publieke kennisinstellingen. Daarnaast worden via de MKB Innovatie Topsectoren (MIT) regeling MKB-ondernemingen beloond met subsidie voor innovatieve projecten.

Uit de analyse blijkt dat iedere topsector een andere ruimtelijke spreiding heeft. Iedere topsector heeft hotspots in meerdere provincies, die op hun beurt weer relaties met elkaar en met andere plekken hebben. Zowel regio-specifiek beleid als bovenregionale coördinatie zijn dan ook van belang in het innovatiebeleid. Figuur 4 toont de spreiding voor de twee grootste topsectoren in termen van ontvangen PPS-toeslag: High Tech Systemen en Materialen (HTSM) en Life Sciences & Health (LSH).

De figuur laat zien dat er een verschil is tussen waar PPS-toeslag neerslaat, dat is voornamelijk bij kennisinstellingen in de grote steden, en dat de MIT-projecten van MKB'ers op veel meer plekken in Nederland worden uitgevoerd. Ook zien we in dit figuur een verschil tussen de activiteiten binnen de HTSM-sector, die beslaan een groot deel van Nederland. Terwijl we in de LSH-sector een concentratie rondom Amsterdam zien. Op onze website is dit voor alle topsectoren in kaart gebracht. Elke topsector heeft een ander patroon.

Tot slot

In deze factsheet laten we zien dat twee van de drie doelstellingen van het innovatiebeleid al gehaald zijn. De voornaamste uitdaging voor Nederland is om de private R&D-uitgaven te vergroten naar 2,5% van het BBP. Regionaal zijn er aanzienlijke verschillen in de hoeveelheid R&D-uitgaven in de provincies en de verhouding tussen publieke en private R&D-investeringen. Innovatie binnen de topsectoren kent dan ook duidelijke hotspots, die verschillen per topsector, maar we zien ook duidelijke verbindingen tussen regio's in alle topsectoren.

Bronnen

Broek, van den J., J. Deuten & K. Jonkers (2017) *RIO-Landenrapport 2016: Nederland*. EUR 28479 NL; doi: 10.2760/865513

Broek, van den J., T. Maas & J. Deuten (2018) *Onderzoek en innovatie regionaal*. Den Haag: Rathenau Instituut.

Deuten, J.(2015) *R&D goes global: Policy implications for the Netherlands as a knowledge region in a global perspective*. Den Haag: Rathenau Instituut.

OESO (2014) *OECD Territorial reviews: Netherlands 2014*. Parijs: OECD Publishing.
<http://dx.doi.org/10.1787/9789264209527-en>

Vennekens, A. en J. van Steen (2017) *Overzicht Totale investeringen in Wetenschap en Innovatie (TWIN) 2015-2021*. Den Haag: Rathenau Instituut.

Figuur 4 Ontvangen PPS-toeslag (2012-2016), aantal MIT-projecten (2013-2016), en aantal TKI-samenwerkingen (2012-2016).

